

Magdalena Gawron

Instytut Gleboznawstwa i Ochrony Środowiska Rolniczego, Akademia Rolnicza we Wrocławiu

WALORY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE GMINY BOLESŁAWIEC

NATURAL AND LANDSCAPE VALUES IN THE BOLESŁAWIEC REGION

Słowa kluczowe: turystyka, walory przyrodnicze, walory krajobrazowe.

Streszczenie: Praca przedstawia walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy Bolesławiec. Uwagę skupiono na osobliwościach przyrodniczych i krajobrazowych tego rejonu, między innymi na obszarach proponowanych do objęcia ochroną. Zaproponowano wykorzystanie walorów gminy do rozbudowy infrastruktury turystycznej.

Key words: tourism, landscape values, natural values, touristic infrastructure.

Summary: The article presents natural and landscape values in the Bolesławiec region.

Author proposes change development of touristic infrastructure. Natural and landscape values should be protected. The most important in the process of construction and operation of touristic infrastructure is protection of the environment.

WSTĘP

Niepożądaną konsekwencją działalności człowieka jest postępująca degradacja środowiska naturalnego. Rzadkością stają się krajobrazy nieprzekształcone, naturalne zbiorowiska roślinności, okazałych rozmiarów drzewa, naturalne zbiorniki wodne itp. Koniecznością staje się ochrona najcenniejszych przyrodniczo obszarów i obiektów stanowiących osobliwe walory środowiska.

Podejmowane działania ochronne muszą dotyczyć zwłaszcza sfery lokalnej. Jednym z najważniejszych zadań z zakresu ochrony przyrody na obszarach gmin jest stworzenie i utrzymanie gęstej sieci cennych przyrodniczo, krajobrazowo i kulturowo obiektów, znaczących dla funkcjonowania krajobrazu, ujętych w rejestrach i odpowiednio znakowanych. Tylko takie działania zahamują nadmierną antropogenezację środowiska oraz przyczynią się do zachowania w nim pełnej bioróżnorodności przyrody.

CHARAKTERYSTYKA UWARUNKOWAŃ PRZYRODNICZYCH GMINY BOLESŁAWIEC

Położenie geograficzne

Gmina Bolesławiec położona jest w północno-zachodniej części województwa dolnośląskiego i zajmuje obszar o powierzchni 289,5 km² [Materiały Referatu Rolnictwa..., 2003]. Administracyjnie należy do powiatu bolesławieckiego. W jej skład wchodzi 31 obrębów ewidencyjnych [Materiały Referatu Rolnictwa..., 2003; Miejscowy Plan Zagospodarowania..., 1990]. W podziałach fizjograficznych gmina Bolesławiec należy do jednostek wchodzących w skład Sudetów Zachodnich i Niziny Śląsko-Łużyckiej. Wyróżniamy tu dwa mikroregiony: Pogórze Bolesławieckie i Dolinę Bobru. W południowo-zachodniej części gminy niewielki fragment zalicza się do Niecki Lwóweckiej – mikroregionu wliczanego w skład Pogórza Izerskiego, będącego również częścią Sudetów Zachodnich [Materiały Referatu Rolnictwa..., 2003; Miejscowy Plan Zagospodarowania..., 1990]. Wysokość terenu nad poziomem morza waha się od 150 m na dnie doliny Bobru do 266 m na wzgórzu w południowej części gminy.

Obszary i obiekty szczególnie chronione

Gmina Bolesławiec posiada 41 pomników przyrody i dwa parki zabytkowe ujęte w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków a także 7 parków nie ujętych w rejestrze WKZ, a proponowanych do ochrony prawnej [Plan Urzędniowo-Rolny Gminy Bolesławiec..., 2002] Na terenie gminy występują też 164 stanowiska roślin i grzybów chronionych. Brak jest natomiast innych obszarów chronionych (rezerwaty przyrody, parki narodowe, parki krajobrazowe). Zaznaczyć należy, że na terenie gminy znajduje się również kilka niewątpliwie osobliwych zbiorowisk śródpolnych, które mogą się kwalifikować do rangi użytku ekologicznego.

Podczas przeprowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej stwierdzono, że ze względu na walory przyrodnicze na ochronę zasługuje [Plan Urzędniowo-Rolny Gminy Bolesławiec..., 2002, Fulica i Jankowski, 1998]:

- wyrobisko z Jeziorem Czarnym koło Kraśnika Dolnego. Celowe było uznanie go za cenne stanowisko dokumentacyjne z uwagi na fakt, że jest to najdalej na północ wysunięte stanowisko skał metamorfiku kaczawskiego.

Dwa obiekty zasługują na ochronę z racji walorów dydaktycznych:

- Pokutujące Skałki koło Łazisk – doskonale odsłonięte piaskowce o zróżnicowanej frakcji i wyraźnie widocznych spękaniach ciosowych. Proponowana forma ochrony – pomnik przyrody,
- Odkrywka zwirowni w Mierzwinie jako przykład sedymentacji kredowej. Warunkiem trwania jej pogładowego waloru jest jednak dalsza umiarkowana eksploatacja, w przeciwnym razie odsłonięcie ulegnie przysypaniu i zarośnięciu.

Atrakcyjnymi miejscami pod względem przyrodniczym, wskazanymi do objęcia ochroną prawną, są użytki ekologiczne [Materiały Referatu Rolnictwa..., 2003; Miejscowy Plan Zagospodarowania..., 1990; Plan Urzędniowo-Rolny Gminy Bolesławiec..., 2002; Fulica i Jankowski, 1998]:

- „Fragment starorzecza” koło Kozłowa,
- „Wydmy” koło Starej Olesznej,
- „Oczka Wodne” koło Starej Olesznej,
- „Stawy” w Trzebieniu,
- „Fragment starorzecza” w Parkoszowie,
- „Torfowiska” koło Dobrej,
- „Staw koło leśniczówki” w Dobrej,
- „Stawy śródleśne” koło Kruszyna.

Należy pamiętać, że ochrona naturalnych środowisk i siedlisk to warunek zachowania różnorodności biologicznej. Tereny odznaczające się największą bioróżnorodnością w gminie położone są wzdłuż doliny Bobru (rys. 1):

- na północ [I – Dolina Bobru Północ],
- na południe [II – Dolina Bobru Południe] od Bolesławca.

Można tu zaobserwować szeroki wachlarz siedlisk: od wodnych po bardzo suche. Występuje tu największa liczba gatunków roślin i zbiorowisk roślinnych stanowiących bazę pokarmową i siedliskową dla fauny. Nadrzędnym zadaniem przy planach zagospodarowania omawianych obszarów powinno być utrzymanie różnorodności biologicznej poprzez zachowanie różnorodności siedliskowej.

Szata roślinna

W wyniku przeprowadzonej w 2001 r. powszechnej inwentaryzacji przyrodniczej stwierdzono występowanie na terenie gminy Bolesławiec 18 gatunków roślin chronionych oraz 5 gatunków chronionych grzybów [Fulica i Jankowski, 1998]. Pełny wykaz tych gatunków wraz z podziałem na kategorie ochrony ilustruje tabela 1. Gatunki znajdujące się pod ochroną całkowitą (8 gat. roślin oraz 5 gatunków grzybów) występują na znacznie mniejszej liczbie stanowisk (12+49) niż gatunki chronione częściowo (103 stanowiska). Decyduje o tym znacznie szersza skala ekologiczna gatunków częściowo chronionych, umożliwiając im przetrwanie nawet na siedliskach silnie przekształconych, a więc półnaturalnych i ściśle antropogenicznych [Fulica i Jankowski, 1998; Szafer i Zrzycki, 1972].

Tab. 1. Wykaz chronionych gatunków roślin i grzybów [Fulica i Jankowski, 1998; Szafer i Zrzycki, 1972]

Gatunki chronione	Ilość stanowisk
Ochrona całkowita	12
1. Barwinek pospolity	2
2. Bluszcz pospolity	2
3. Jęczmnik zwyczajny	1
4. Pokrzyk wilcza jagoda	1
5. Pomocnik baldaszkowy	1
6. Storzyczek szerokolistny	1
7. Śnieżyczka przebiśnieg	1
8. Widłak goździsty	3
Ochrona częściowa	103
1. Bagno zwyczajne	2
2. Centuria pospolita	13
3. Kalina koralowa	2
4. Kocanki piaskowe	11
5. Konwalia majowa	2
6. Kopytnik pospolity	3
7. Kruszyna pospolita	56
8. Marzanka wonna	2
9. Paprotka zwyczajna	11
10. Pierwiosnka wyniosła	1
Grzyby chronione	49
1. Chrobotek leśny	18
2. Flagowiec olbrzymi	1
3. Płucnica islandzka	10
4. Szmaciak gałęzisty	8
5. Sromotnik bezwstydy	12

Szlaki turystyczne

Na terenie gminy atrakcyjność wielu miejsc o szczególnych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i historycznych eksponują szlaki turystyczne.

W granicach gminy Bolesławiec znajdują się trzy ciągi szlaków turystycznych znakowane kolorami: żółtym, niebieskim, zielonym. Po drodze szlaki mijają liczne zabytki przyrody ożywionej (drzewa pomnikowe, cenne przyrodniczo siedliska), liczne zabytki przyrody nieożywionej (głazy narzutowe), krajobrazu (dolina rzeczna, obszary sedymentacji fluwioglacjalnej, równina denudacyjna na skałach litych), architektury i punkty widokowe. Niezaprzeczalne walory krajobrazowe posiada dolina Bobru. Zwłaszcza wcięcie erozyjne na lewym brzegu poniżej Bolesławca stanowi atrakcyjny element krajobrazu. Najpiękniejsze widoki rozciągają się z dróg wiodących dnem

doliny rzeki Bóbr, natomiast droga powyżej krawędzi wiezie lasem, w którym występują pomniki przyrody i zabytki architektury podkreślające jego walory [Materiały Referatu Rolnictwa..., 2003; Miejscowy Plan Zagospodarowania..., 1990, Fulica i Jankowski, 1998].

Możliwości turystycznego wykorzystania walorów przyrodniczo-krajobrazowych

Na terenie gminy Bolesławiec atrakcyjne przyrodniczo i krajobrazowo obszary występują w dolinie Bobru (rys. 1), gdzie możliwe jest stworzenie infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej i w oparciu o nią rozwijanie turystyki sobotnio-niedzielnej i rekreacji związanej z wypoczynkiem nad wodą. Rzeka częściowo zachowała naturalny meandrujący charakter. Miejscami zachowały się starorzecza świadczące o zmianach w brzegu koryta, stanowiące osobliwe miejsca w randze użytku ekologicznego. Rzeka Bóbr stwarza również możliwości organizacji spływów kajakowych.

Podobne możliwości rozwoju turystyki sobotnio-niedzielnej istnieją również w oparciu o duże kompleksy leśne istniejące w północnej części gminy Bolesławiec (rys. 1). Tereny te znane są z obszarów bogatych w cenne stanowiska chronionych roślin i grzybów (tab. 1) oraz stawy śródleśne [Materiały Referatu Rolnictwa..., 2003; Fulica i Jankowski, 1998].

Rozwój turystyki i rekreacji zapewnić może również wodny kierunek rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych oraz leśny kierunek zagospodarowania odlogów i ugorów porolnych. Zagospodarowanie wyrobisk w kierunku rekreacji i turystyki wskazane jest we wsiach Stara Oleszna oraz Bolesławice (rys. 1), a we wsiach Kraszowice, Ocice i Kraśnik Górny istnieją możliwości tworzenia gospodarstw agroturystycznych [Materiały Referatu Rolnictwa..., 2003; Plan Urzędniowo-Rolny Gminy Bolesławiec, 2002].

Atrakcyjne turystycznie i krajobrazowo tereny stwarzają możliwości wyznaczenia i turystycznego zagospodarowania ścieżek rowerowych, tras turystycznych i edukacyjnych oraz punktów widokowych. Działania te muszą nieść za sobą nie tylko eksponowanie tych terenów, ale przede wszystkim ich wszechstronną ochronę.

WNIOSKI

Gmina Bolesławiec posiada cenne przyrodniczo i krajobrazowo obszary i obiekty poddane ochronie lub proponowane pod ochronę. Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy stwarzają możliwości do rozwoju infrastruktury turystycznej nastawionej na ich eksponowanie i ochronę.

LITERATURA

FULICA K., JANKOWSKI W., 1998: Powszechna Inwentaryzacja Przyrodnicza Województwa Jeleniogórskiego – Gmina Bolesławiec. Wrocław.

- Materiały Referatu Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Gruntami Urzędu Gminy Bolesławiec, 2003 Bolesławiec.
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bolesławiec, 1990, Jeleniogórskie Biuro Planowania Przestrzennego i Projektowania. Jelenia Góra.
- Plan Urzędniowo-Rolny Gminy Bolesławiec opracowany na zlecenie Wydziału Geodezji i Kartografii Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego przy współudziale Urzędu Gminy Bolesławiec. Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych, 2002, Wrocław.
- SZAFER W., ZARZYCKI K., 1972: Szata roślinna Polski – tom I i II. PWN Warszawa.